

CZU: 37.013.43

MUZEUL CA INSTITUȚIE FUNDAMENTALĂ DE REALIZARE A EDUCAȚIEI MUZEALE: DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Tatiana FILIPSKI

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Acest articol reprezintă o analiză teoretică ce include explicația și delimitarea conceptelor de muzeu, patrimoniul muzeului, pedagogia muzeului. Se face referire la geneza definirii muzeului și la strategiile educației muzeale. Strategia educației muzeale se referă la promovarea patrimoniului muzeal prin consolidarea parteneriatului și a colaborării optime între muzeu, școală, familie, comunitate.

Cuvinte-cheie: muzeu, educație muzeală, pedagogie muzeală, patrimoniu muzeal, strategii ale educației muzeale, familie, instituție de învățământ.

THE MUSEUM AS A FUNDAMENTAL INSTITUTION OF REALISATION OF MUSEUM EDUCATION: DELIMITATION OF CONCEPTS

This article represents a theoretic analysis, which includes explanation and the delimitation of the concepts of museum, museum heritage, museum pedagogy. It also refers to the genesis of museum definition and the strategies of the museum education. The strategy of museum education refers to the promotion of museum heritage by strengthening partnership and optimal collaboration between museums, schools, families and members of community.

Keywords: museum, museum education, museum pedagogy, museum heritage, strategies of museum education, family, educational institution.

Introducere

De-a lungul timpului, muzeul a moștenit o parte esențială din aspectele sale definiții, dar a suferit modificări majore sub influența evoluției economice, sociale și spirituale a umanității. De asemenea, este semnificativ faptul că pe parcursul dezvoltării societății muzeul a servit drept instrument pentru promovarea religiei, culturii, politicilor statale, sociale, filosofiei și tezaurului artistic. În evoluția sa, muzeul a trecut și a depășit perioade de decadentă, încercări de distrugere a oricăror urme de identitate și de demolare radicală a culturii. Muzeul a suportat și momente semnificative de emancipare, inovare, transformare, devenind el însuși o valoare autentică deja catalogată cu drept de păstrare, conservare, teaurizare continuă a evenimentelor, operelor și tradițiilor umane. Noile paradigme culturale și reconsiderarea permanentă a valorilor au condus la modificarea semnificației atât a conceptului de *muzeu*, cât și a definiției acestuia. În acest sens devine necesară realizarea incursiunii menite să analizeze, să sintetizeze esența muzeului și să elucideze parcursul său istoric și importanța sa educativă. Așadar, în contextul problemei abordate, se impune precizarea noțiunii de *muzeu* pornind mai întâi de la o analiză etimologică a acestui termen. Pentru a explica esența termenului *muzeu* am apelat la Dicționarul explicativ al limbii române. Potrivit acestuia, *muzeul este o instituție, care se ocupă cu strângerea, păstrarea, cercetarea, punerea în valoare și expunerea obiectelor, care prezintă interes istoric, științific, artistic etc.; clădire în care sunt păstrate și expuse astfel de obiecte. (Din lat.: museum, germ. museum, fr. musee).*

De asemenea, cercetătorii din domeniul vizat [1, p.11-12] asociază *muzeul* cu clădirea propriu-zisă în care sunt păstrate acele obiecte, artefacte și/sau lucruri care au o legătură, într-un fel sau altul, cu civilizația umană, adică se concretizează în concepția fiecăruia dintre noi ca o expunere de valori într-un spațiu funcțional, cu piese de natură diferită (geologie, arheologie, zoologie, botanică, istorie, geografie, artă etc.), etalate în vitrine, pe postamente sau pe pereți.

Termenul *muzeu* sau *mouseion* provine din greaca veche semnificând un loc sacru, edificiu sau templu dedicat muzelor cu acces limitat pentru anumite pături sociale, loc unde se întruneau filosofi și învățații, având în același timp rolul unei instituții de învățământ superior și de cercetare [2, p.15].

Orientări conceptuale și clasificarea muzeelor

Pe parcursul istoriei, dintr-o instituție cu caracter închis muzeul s-a transformat treptat într-o instituție deschisă publicului larg, cu acces la patrimoniul istorico-cultural și natural prezentat în expoziții sau depozitat în colecții [3, p.27].

Cu toate că sunt mai multe formulări teoretico-științifice pe care le regăsim în literatura de specialitate [4–9 etc.] atribuite definiției noțiunii de *muzeu*, există o definiție generală reflectată în Statutul Consiliului Internațional al Muzeelor (ICOM) din 1946, care înglobează *toate colecțiile de documente artistice, tehnice, științifice, istorice sau arheologice deschise publicului, inclusiv grădini zoologice și botanice, dar excluzând bibliotecile, cu excepția celor care întrețin sălile de expoziții permanente* [10].

Acceptată la nivel internațional abia din 1974, aceasta totuși a fost modificată de-a lungul anilor. În ultima modificare a Statutului ICOM din 2007 (Viena, Austria, 24 august 2007) definiția muzeului sună în felul următor: *Muzeul este o instituție permanentă, cu scop nelucrativ, aflată în serviciul societății și al dezvoltării sale, deschisă publicului, care achiziționează, conservă, cercetează, comunică și expune în scopul educării, studierii și delectării patrimoniul tangibil și intangibil al umanității și al mediului său* [11, p.168].

Evident că definiția dată de ICOM a suportat unele transformări, dar totuși formularea expusă mai sus se propune drept referință de bază pentru comunitatea internațională muzeală. Plecând de la interpretarea dată a definiției atribuite muzeului, fiecare țară membră a ICOM este în drept să elaboreze propria lege cu privire la muzeu în consens cu mediul sociocultural și valorile naționale.

În acest sens, cadrul legislativ al țării noastre cu privire la muzeu este reprezentat prin Legea nr.262 din 07.12.2018, (art.2), adoptată de Parlamentul Republicii Moldova, care definește termenul *muzeu* ca *instituție de cultură, aflată în serviciul societății, care achiziționează, conservă, cercetează și valorifică, în special prin expunere, patrimoniul material și imaterial în scopul cunoașterii, educării și al recreării publicului larg* [12].

În urma analizei specificului activității și trăsăturilor definitorii muzeului, cercetătorii domeniului vizat au intervenit cu anumite precizări suplimentare. Contribuții remarcabile atât în cercetarea evoluției muzeului, cât și în actualizarea conținutului definiției acestuia au adus mai mulți cercetători, printre care: E.Ploșniță [13–15], C.Niculescu [16], I.Opriș [17], A.Коренева [18]. În consens cu cele relatate și în completarea lor, oferim câteva abordări ale definiției noțiunii de *muzeu*, care ne par mai relevante.

Astfel, C.Niculescu menționează că *muzeul* reprezintă o instituție unică în care sunt adunate, clasificate și păstrate cu grijă vestigiile trecutului și realizările contemporane, pentru a fi transmise generațiilor viitoare [19, p.8].

Muzeul este o instituție cu un caracter dublu, științific și cultural, care are o anumită structură ce diferă de la o țară la alta și care întrunește anumiți factori constitutivi: patrimoniul/colecțiile muzeului; dotarea tehnică, materială, localul; personalul de specialitate; mijloacele financiare; publicul, consideră cercetătorii autohtoni E.Ploșniță și M.Ursu [20, p.168].

În literatura consacrată aflăm mai multe răspunsuri la întrebarea *Ce este un muzeu?* Acestea sunt formulate de numeroși savanți, oameni de artă, cultură și știință.

Așadar, renumitul cercetător din domeniul istoriei, I.Opriș, confirmă că *muzeul*, în definitiv, este trezorerul celor mai perene mijloace de demonstrație a specificului național și, totodată, al apartenenței noastre la universalitate [21, p.135].

În viziunea savantului N.Iorga, *muzeul* trebuie să fie o școală de gust și o școală de istorie a gustului și trebuie să fie la dispoziția oricui, să *întindă mâna* către oricine, pentru a și-l atrage, a-l reține cât poate mai mult [22, p.20].

Muzeele adună, păstrează și expun obiecte care exprimă viața unei comunități, având obligația să-i redea esența identitară, folosind resursele pe care aceasta le oferă, explică muzeologul român M.Crețu [23, p.128].

Muzeul este locul unde publicul vine pentru a se delecta, a se informa, pentru a cunoaște mai bine valorile istorice, culturale și religioase din istoria trecută sau recentă a unei comunități [24].

Cercetătoarea rusă A.Коренева consideră că în sec. XXI un *muzeu* este instituția care poate și trebuie să unească în spațiul său atât diverse modalități de prezentare a informației, discipline diferite, cât și un public variat, în scopul păstrării memoriei strămoșilor, înțelegerii și rezolvării problemelor relevante pentru toți [25, p.25-26].

Observăm că reflecțiile și interpretările savanților cu privire la muzeu diferă întrucâtva după conținut, dar esența conceptului rămâne aceeași. Bineînțeles, noi acceptăm definițiile expuse, deoarece indiferent de anumite nuanțe acestea redau trăsăturile de bază ale muzeului, după cum urmează:

- muzeul este o instituție cu caracter dublu: științific și cultural;

- muzeul conține un anumit patrimoniu, obiectivat în ansamblul colecțiilor de valori istorice, culturale, religioase, științifice etc.;
- muzeul achiziționează, conservă, cercetează și expune mărturii istorice, documente, obiecte, produse de om și mediul său;
- muzeul este o instituție de stat nonprofit, aflată în serviciul comunității.

Precizăm că cercetătorii din domeniul muzeisticii se află într-o permanentă căutare a unei definiții potrivite ce ar caracteriza conceptul de *muzeu*.

Analiza surselor bibliografice consacrate [26–30] ne-a permis să evidențiem mai multe tipuri de muzeu, grupate după anumite particularități de organizare și dezvoltare în sistemul muzeal – așa-numita *clasificare* a muzeelor și colecțiilor acestora. Ideea separării, ordonării și clasificării riguroase a colecțiilor își are originea încă în secolul al XVIII-lea, privind muzeele de științe ale naturii. Această idee valorificată în muzeele germane se răspândește treptat asupra celorlalte muzee și colecții din Europa, ceea ce a contribuit la apariția muzeelor diferențiate cu profil distinct [31, p.33].

Pentru prima dată *clasificarea muzeelor* capătă o imagine logică și clară cu privire la muzeele ce dispun de colecții ale operelor de artă în principalele țări europene, fapt confirmat prin constituirea *Muzeului Napoleon* la Paris [32, p.10].

Enciclopedia muzeologiei din Republica Moldova explică că *clasificarea muzeelor* este gruparea lor determinată de situația socioculturală din țară, care se află într-o legătură permanentă cu dezvoltarea instituției muzeale, științei, muzeologiei și culturii. *Clasificarea tradițională* a muzeelor s-a realizat în baza mai multor criterii, avându-se în vedere elementele organizatorice, juridice, de conținut, activitatea muzeală în general [33, p.76].

Plecând de la clasificarea muzeelor, efectuată în 1923 de Grigore Antipa, considerat întemeietorul muzeografiei românești, am stabilit următoarea delimitare a acestora:

Muzee științifice, care încorporează colecții ce țin de evoluția științelor, artelor, culturii, studiul amănunțit al naturii țării, studiul științific cu caracter istoric, antropologic și etnografic al poporului român; obiecte care redau raportul dintre om și mediul său.

Muzee didactice ce conțin obiecte și materiale de instruire a populației în legătură cu anumită știință sau artă care folosesc ca modalitate de comunicare cu publicul consumator de evenimente muzeale atât expunerile permanente, cât și expozițiile temporare.

Muzee de popularizare a patrimoniului țării, care sunt de interes general și de educare a oamenilor în chestiuni care țin de cultura generală.

O altă *clasificare* importantă vizează specificul colecțiilor, al expunerilor și expozițiilor prezentate. Aici putem vorbi despre trei tipuri de muzee: **universale, naționale, regionale (sau provinciale)** [34, p.336-337].

Observăm că anumite criterii de clasificare a muzeelor sunt valabile și actuale până astăzi. În continuare vom analiza art.5 al Legii muzeelor, nr.262 din 07.12.2017, despre clasificarea muzeelor Republicii Moldova, unde putem constata nu doar clasificarea și delimitarea acestora, dar și caracteristicile categoriilor vizate.

Așadar, în funcție de importanță, de acoperirea teritorială, de mărimea și valoarea patrimoniului muzeal, de capacitatea științifică și tehnică, muzeele se clasifică în:

- a) muzee naționale;
- b) muzee regionale și ale UTA Găgăuzia;
- c) muzee locale;
- d) muzee instituționale.

Muzeele naționale sunt instituțiile muzeale de bază, care dețin un patrimoniu muzeal semnificativ ce reprezintă întregul teritoriu al țării, evoluția acesteia și a poporului autohton și dețin un potențial științific, tehnic și expozițional important.

Muzeele regionale și ale UTA Găgăuzia sunt instituțiile muzeale care dețin un patrimoniu muzeal semnificativ în contextul unității teritorial-administrative pe care o reprezintă.

Muzeele locale sunt instituțiile muzeale care, prin patrimoniul muzeal deținut, sunt semnificative pentru teritoriul unei localități (sat, comună, oraș sau municipiu).

Muzeele instituționale sunt instituțiile muzeale care dețin piese muzeale semnificative pentru istoria întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, asociațiilor, confesiunilor religioase, comunităților etnice etc. [35].

Evident că, în funcție de categoria clasificării, muzeele pot avea statut național, regional, al UTA Găgăuzia, local și instituțional. Statutul de *muzeu național* se atribuie prin hotărâre de Guvern, la propunerea

Ministerului Educației, Culturii și Cercetării. Satutul de muzeu regional, de muzeu al UTA Găgăuzia, de muzeu local sau de muzeu instituțional se atribuie prin deciziile fondatorilor.

După modul de expunere a patrimoniului muzeal, muzeele pot fi amenajate în spații închise (în edificii sau pavilioane) și în aer liber (rezervații culturale care au caracter arheologic, istoric, artistic, etnografic, tehnic sau arhitectural, constituite din terenuri de pământ și construcții aferente).

Din punctul de vedere al specificului patrimoniului muzeal, se disting următoarele tipuri de muzee: de arheologie, de istorie, de etnografie, de artă, de literatură, de știință și tehnică, de arhitectură, memoriale, de istorie naturală și altele [36].

Întrucât urmărim determinarea ierarhiei muzeelor clasificate, constatăm că *muzeul național* este cea mai importantă instituție muzeală în cadrul muzeal al țării, care colectează, conservă, valorifică științific și public cele mai reprezentative mărturii pentru teritoriul național, pentru istoria și cultura națională. *Muzeul național* este, de fapt, expresia specifică a dimensiunii geografice și istorice a identității naționale [37, p.175].

Bineînțeles că procesul de dezvoltare a muzeului poate fi conștientizat ca un proces de schimbare complexă și continuă a structurii instituției muzeale. Supus influenței sociale și ideologiei de promovare națională a tradițiilor, muzeul favorizează apariția către sfârșitul secolului XIX a sistemului de muzee naționale, ele devenind centre importante de păstrare a memoriei sociale, deoarece au elaborat, implementat și promovat principii de protecție și valorificare a patrimoniului cultural [38, p.12].

În contextul expus înțelegem că colecțiile naționale se deosebesc de cele universale, iar muzeele etnografice dobândesc un important loc în activitatea muzeală autohtonă. Fiind un mijloc de exprimare a unor idei legate și de afirmarea națională a fiecărui popor [39, p.32-33], muzeul este instituția care strânge, păstrează, cercetează și promovează obiecte și mărturii ale dezvoltării acestuia.

Cu siguranță, aspectele vizate ne orientează spre cercetarea apariției muzeului național pe teritoriul țării noastre. Din sursele științifico-istorice aflăm că în perioada interbelică *Muzeului de Istorie Naturală din Chișinău* i s-a atribuit titlul de muzeu național [40, p.175]. La București, primul *Muzeu Național de Antichități* a fost înființat de Odobescu în anul 1864, pe timpul domniei lui Al.I. Cuza [41, p.32].

În Imperiul Rus, *Muzeul Național de Istorie* apare în 1872, deși conceptul fusese elaborat de savanți la începutul secolului al XIX-lea [42, p.175].

Conform registrului muzeelor din 1991, în țara noastră funcționează trei muzee naționale: *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală*, *Muzeul Național de Artă al Moldovei* și *Muzeul Național de Istorie al Moldovei* [43]. În Enciclopedia Muzeologiei din Republica Moldova la fel sunt nominalizate aceste trei muzee naționale [44, p.175].

Totuși, din sursele accesate, disponibile pe site-ul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, depistăm încă un muzeu cu statut național – *Muzeul Național de Literatură Mihail Kogălniceanu* [45].

Finalizând incursiunea privind definirea conceptului de muzeu, în continuare ne vom referi la explicarea conceptului de *patrimoniu muzeal*. Din lat. *patrimonium*, fr. *patrimoine*, înseamnă existența unui cumul de valori universale excepționale din punct de vedere istoric, artistic sau științific ce poartă amprenta umanității în spațiu și timp [46, p.783].

Pentru a explica esența conceptului de *patrimoniu*, am apelat la Dicționarul explicativ al limbii române, unde *patrimoniul* este interpretat în felul următor: *totalitatea bunurilor care aparțin colectivității și sunt administrate de către organele statului; bun public, bunuri spirituale care aparțin întregului popor fiind transmise de la strămoși; moștenire culturală; bunuri spirituale, culturale etc. care aparțin omenirii întregi* [47, p.783]. În urma analizei trăsăturilor definitorii ale conceptului de muzeu elucidate în variate accepțiuni ale cercetătorilor din domeniul vizat am observat că pentru prima dată în definiția oferită de ICOM în 2007 apare conceptul de *patrimoniu*. Tot aici este menționată clasificarea *patrimoniului* în două categorii, și anume: *patrimoniu material* și *patrimoniu imaterial*. *Patrimoniul muzeal material* cuprinde bunuri culturale de o semnificație istorică, artistică, documentară, rezultate în urma acțiunii umane, iar *patrimoniul cultural imaterial* presupune cunoștințe, competențe, creativitate și durabilitate, toate însoțite de inspirație, de sentimentul de continuitate al membrilor unei comunități în contextul diversității [48, p.262]. În consens cu cele expuse, muzeologul E.Ploșniță precizează că din *patrimoniul cultural imaterial* fac parte: tradițiile și expresiile orale, inclusiv limba ca vector al patrimoniului cultural imaterial, artele spectacolului, practicile sociale, ritualurile și evenimentele festive, cunoștințele și practicile referitoare la natură și la univers, tehnicile legate de variate meșteșuguri tradiționale. Instituția muzeală este una dintre puținele care poate salva și conserva

patrimoniul imaterial, consideră cercetătoarea [49, p.263]. În această ordine de idei ea concretizează că patrimoniul muzeal este structurat în colecții, iar colecțiile cuprind diverse categorii de obiecte. Aceste bunuri sunt numite *piese de patrimoniu* sau *obiecte muzeale*. Fără patrimoniu, fără obiecte muzeale o instituție muzeală nu poate funcționa. Așadar, putem evidenția câteva tipuri de obiecte muzeale de cultură imaterială:

- cultura spirituală (muzica, dansul, folclorul etc.);
- tehnologiile și procesele de producție (industrie, agricultură, meșteșuguri etc.);
- acțiuni tradiționale, obiceiuri, elemente ale modului de viață, prezentări sociale, estetice, ecologice, etice etc.

Pedagogia muzeului

Muzeul identifică și scoate în evidență valorile din mediul de existență, le păstrează, restaurează și le explorează din punct de vedere științific și public; le folosește în scopul realizării funcțiilor sale socioculturale, valorificând atât posibilitățile patrimoniului material, cât și ale celui imaterial [50, p.263-264]. Noi remarcăm importanța și necesitatea cercetărilor interconexiunii acestora. În acest context, considerăm oportună precizarea faptului care ne orientează spre evidențierea raportului firesc și logic dintre patrimoniul material și cel imaterial. Anume din considerentele expuse urmează să specificăm nu doar importanța patrimoniului muzeal, dar și importanța promovării și cunoașterii acestuia pentru formarea și educația omului, mai cu seamă a tinerei generații. Aspectul vizat a contribuit la apariția și dezvoltarea *pedagogiei muzeale*.

Abordând problematica *pedagogiei muzeale*, C.Cucoș [51, p.187-188] specifică că obiectul de studiu al acesteia constă în *identificarea și validarea unor strategii* care ar conduce la maximizarea virtuților formative ale spațiului muzeal. Ca scop al pedagogiei muzeale cercetătorul consideră stimularea interacțiunii educaționale dintre muzeu și societate, muzeu și școală. Noi aderăm la această idee, completând-o cu una ce evidențiază faptul cunoscut: muzeele, școala și familia sunt instituții culturale vechi, care, în esență, au același scop de promovare a valorilor, condiția de bază fiind colaborarea activă în direcția formării personalității omului. Ca finalitate specifică, *pedagogia muzeală* vizează următoarele aspecte:

- generalizarea, sintetizarea și valorificarea experienței specialiștilor din muzeu, integrând-o într-un demers epistemologic coerent;
- fundamentarea teoretică a dimensiunilor formative ale activităților din muzeu;
- eficientizarea activității practice de influențare pe linie cultural-educativă a instituției muzeale [52, p.21].

Pentru a realiza cu succes finalitatea vizată, muzeul trebuie să apeleze la specialiștii din domeniul științelor educației, la practicienii din instituțiile de învățământ și, desigur, la familie.

În postmodernitate educația muzeală capătă o amploare tot mai mare. Așadar, în *pedagogia muzeală*, muzeul trebuie înțeles nu doar ca mediu informativ și formativ prin el însuși sau ca o instituție aflată într-o relație optimă cu societatea, școala și familia, ci și ca un mod de promovare a culturii, de reinterpretare a realității, de formare a calităților moral-civice, a spiritului cognitiv și metacognitiv, de participare la educația tinerei generații.

Strategiile educației muzeale

Dacă analizăm și medităm asupra rolului muzeelor în cultivarea și educația omului, în interacțiunea actorilor socioculturali importanți implicați în acest proces, putem determina căile și *strategiile educației muzeale*.

Dincolo de funcțiile sale de achiziționare, conservare, cercetare și valorizare, muzeul realizează și una formativă, pe care am definit-o *strategia de organizare și desfășurare a activităților de prezentare optimă a informației culturale*. În acest sens precizăm că unul și același muzeu poate să asigure diferite tipuri de consumatori, de exemplu, să organizeze expoziții speciale pentru copii, pentru adulți, pentru specialiștii din domeniul culturii, artei etc.

În scopul eficientizării percepției și receptării valorilor muzeale de către variate categorii de consumatori, propunem *strategia asigurării concentrării și specializării stimulilor culturali pe o singură direcție*, care provoacă învățarea prin descoperire, prin contact direct cu o anumită realitate ce contribuie la dezvoltarea trăirilor și memoriei afective, consolidând inteligența generală a persoanei. Evident că pentru a valorifica strategia dată se cere un efort pe măsură nu doar din partea muzeului, dar și din partea pedagogilor, care, în colaborare cu elevii, familia și specialiștii muzeologi trebuie să gândească și să planifice vizite tematice.

Strategia de colaborare cu școala pe termen mediu și lung (la nivel de an școlar sau proiect de durată pentru ciclul gimnazial, liceal etc.). Esențialul aspect aici îl reprezintă deschiderea ambelor instituții spre

colaborarea organizată cu elevii, familiile acestora, ceea ce va contribui la formarea sensibilității, a interesului pentru cultura și valorile umane autentice.

Strategia de abordare optimă a perspectivelor educative/pedagogice, care presupune valorificarea unei tehnologii și logici de familiarizare cu tezaurul muzeal în funcție de vârsta consumatorului (copii, tineri, adulți), interesele acestora, dar fără alterarea și/sau pereclitarea funcțiilor de bază ale muzeului.

Strategia educației muzeale prin asigurarea unei relații eficiente la nivel formal - nonformal - informal ne orientează spre un moment-cheie: muzeul poate deveni o resursă educativă, fie în calitate de *mediu formal*, dacă vizita este prevăzută și realizată în cadrul procesului instructiv la o anumită disciplină; *nonformal* dacă vizita este o continuare a educației din școală, fiind programată și realizată de pedagogi în mod extracurricular și *informal*, dacă vizita la muzeu este o opțiune a educatului sau a familiei acestuia.

Strategia valorificării muzeului ca mediu de generare a cunoașterii și de reinterpretare a lumii asigură cunoașterea trecutului și prezentului civilizației contribuind la spiritualizarea educației. Vizitele intenționate și bine pregătite la muzeu extind înțelegerea domeniului cunoașterii și al valorilor naționale și universale [53].

Bineînțeles că aceste strategii pot fi completate și dezvoltate continuu, principalul rezidă în faptul că actorii socioculturali – muzeul, școala și familia – să participe activ la elaborarea și implementarea lor. În acest context se observă necesitatea implicării active și a mass-media, actor și factor educativ cu potențial major și posibilități enorme de mediatizare și promovare a patrimoniului muzeelor, a culturii muzeistice.

În **concluzie**, putem menționa că *pedagogia muzeală* reprezintă un factor de perpetuare a principiului educației permanente – învățarea pe parcursul vieții prin valorificarea tezaurului umanității.

Referințe:

1. CIOBANU, C.Gh., URUSU, M. *Evoluția rețelei muzeale din Republica Moldova: 125 ani Muzeul Național de Istorie și Istorie Naturală*. Chișinău: Tipografia Reclama, 2014.
2. NICULESCU, C. *Muzeologie generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1975.
3. PLOȘNIȚĂ, E. *Reflecții asupra muzeografiei moldovenești contemporane*. Chișinău: Studii de muzeologie, 2008.
4. CIOBANU, C.Gh., URUSU, M. *Op. cit.*
5. CREȚU, M. Muzeu. Management, performanță. De la un muzeu funcțional la un muzeu performant. În: *Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie*, 2017, vol.27 (40).
6. MARINESCU-TONU, L. Instituția muzeală în procesul globalizării. În: *Tyragetia*, Serie nouă, vol. III [XVIII], nr.2, *Istorie. Muzeologie*, 2009.
7. NICULESCU, C. *Op. cit.*
8. OPRIS, I. *Istoria muzeelor din România*. București: Museion, 1994.
9. PLOȘNIȚĂ, E. *Op. cit.*
10. http://archives.icom.museum/hist_def_fr.html. (Accesat 28.01.2019).
11. PLOȘNIȚĂ, E., URUSU, M. *Enciclopedia Muzeologiei din Republica Moldova*. Chișinău: Bons Offices SRL, 2011.
12. Legea Republicii Moldova nr.262 din 07.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.7-17, art.42. Data intrării în vigoare: 12.04.2018.
13. Ibidem.
14. PLOȘNIȚĂ, E., URUSU, M. *Op. cit.*
15. PLOȘNIȚĂ, E. Instituția muzeală și documentarea patrimoniului imaterial. În: *Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie*. Serie nouă, vol.13 (26) 2010.
16. NICULESCU, C. *Op. cit.*
17. OPRIS, I. *Op. cit.*
18. КОПЕНЕВА, А. *Музей как глобальный гуманитарный проект: социально-философский анализ*. Москва: На правах рукописи. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова. Философский факультет. Специальность: 09.00.11: Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук / Научный руководитель: д.ф.н., профессор Г.В. Сорина, 2017.
19. NICULESCU, C. *Op. cit.*
20. PLOȘNIȚĂ, E., URUSU, M. *Op. cit.*
21. OPRIS, I. *Op. cit.*
22. Ibidem.
23. CREȚU, M. *Op. cit.*
24. <https://luceafarul.net/din-nou-despre-muzeul-virtutea-satesca> [Accesat: 24.12.2018].
25. КОПЕНЕВА, А. *Op. cit.*
26. CIOBANU, C.Gh., URUSU, M. *Op. cit.*

27. MARINESCU-TONU, L. *Op. cit.*
28. NICULESCU, C. *Op. cit.*
29. OPRIȘ, I. *Op.cit.*
30. PLOȘNIȚĂ, E., URSU, M. *Op.cit.*
31. NICULESCU, C. *Op. cit.*
32. OPRIȘ, I. *Op. cit.*
33. PLOȘNIȚĂ, E., URSU, M. *Op. cit.*
34. MARINESCU-TONU, L. *Op. cit.*
35. Legea Republicii Moldova nr.262 din 07.12.2017.
36. Ibidem.
37. PLOȘNIȚĂ, E., URSU, M. *Op. cit.*
38. CIOBANU, C.Gh., URSU, M. *Op. cit.*
39. NICULESCU, C. *Op. cit.*
40. PLOȘNIȚĂ, E., URSU, M. *Op. cit.*
41. NICULESCU, C. *Op. cit.*
42. PLOȘNIȚĂ, E., URSU, M. *Op. cit.*
43. https://mecc.gov.md/sites/default/files/registrul_muzeelor_rm_.pdf [Accesat: 26.01.2019].
44. PLOȘNIȚĂ, E., URSU, M. *Op. cit.*
45. <https://mecc.gov.md/ro/content/muzee>. Accesat: 18.02.2019.
46. DEX - *Dicționarul explicativ al limbii române* București: Univers Enciclopedic Gold, 2012.
47. Ibidem.
48. PLOȘNIȚĂ, E. *Op. cit.*
49. Ibidem.
50. Ibidem.
51. CUCOȘ, C. *Educația estetică*. Iași: Polirom, 2014.
52. COJOCARIU, V., BARABAȘ, N., MITOCARU, V. *Pedagogie muzeală*. București, 1998.
53. CUCOȘ, C. *Op. cit.*

Date despre autor:

Tatiana FILIPSKI, doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

E-mail: tanyafilipski@list.ru

Prezentat la 22.05.2019